

УДК 347.962.6

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4\(26\)-558-563](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4(26)-558-563)

Пивовар Інна Василівна доцент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук, доцент, <https://orcid.org/0009-0002-1057-350X>

ПРАВОСУДДЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІ ЗА УХВАЛЕНЕ НИМ СУДОВЕ РІШЕННЯ

Анотація. Саме правосуддя потребує захисту не лише від зовнішніх, але й внутрішніх посягань, які виходять від самих суддів – тих, які при здійсненні судочинства умисно або внаслідок грубої недбалості, а інколи вочевидь свавільно порушують закон.

Ми маємо сказати, що судді не несуть відповідальності за свої рішення, якщо вони не вчинили злочин чи дисциплінарний проступок держава не може існувати без незалежного суду та відповідальності судді за ухвалене ним судове рішення. Правосуддя на даний момент не забезпечується ні гарантії незалежності судді, ні їхня відповідальність за порушення закону. Тому ми маємо таку можливість щоб детально аналізувати та зробити свої висновки щодо відповідальності судді за ухвалене ним судове рішення.

Судове рішення може бути перевірено та оцінено тільки лише у процесуальному порядку, не вправі здійснювати перевірку судового рішення та оцінювати діяльність судді стосовно його ухвалення – ініціювання юридичної відповідальності судді у зв'язку із ухваленням ним судового рішення є посяганням на його незалежність та недоторканість.

Захист справ суддями при розгляді дисциплінарних справ реалізується Вищою радою правосуддя, проходження кваліфікаційного оцінювання та конкурс на зайняття посад у судах вищих інстанцій.

Судді посилаються на відповідні закони а саме Закон України «Про судоустрій і статус судді» та Конституцію України щодо своєї недоторканості та незалежності.

Важливим питанням також є міжнародні документи з питань правосуддя які закріплюють правило про те, що ухвалення суддею рішення не повинно бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Але при цьому чітко констатують, що суддя несе відповідальність за ухвалення ним судового рішення.

Аналіз чинного законодавства України щодо судової реформи у процесі реформування дозволяють окреслити перспективи подальшого розвитку національної судової системи та шляхи її вдосконалення.

Ключові слова: Суддя, правосуддя, доступ до правосуддя, міжнародні стандарти, судова система, право на судових захист, верховенство права, права людини, відповідальність судді.

Pyvovar Inna Vasylivna Associate Professor of the Department of Law and Public Administration, Ivan Franko Zhytomyr State University, Candidate of Law, Associate Professor, <https://orcid.org/0009-0002-1057-350X>

JUSTICE, THE RESPONSIBILITY OF A JUDGE FOR THE COURT DECISION HE HAS MADE

Abstract. Justice itself needs protection not only from external, but also from internal encroachments that come from the judges themselves - those who, when administering justice, intentionally or through gross negligence, and sometimes apparently arbitrarily, violate the law.

We must say that judges are not responsible for their decisions unless they have committed a crime or disciplinary offense. The state cannot exist without an independent court and the responsibility of a judge for the judicial decision he makes. Justice is currently not provided with guarantees of the independence of judges, nor their responsibility for violating the law.

Therefore, we have the opportunity to analyze in detail and draw our own conclusions regarding the responsibility of a judge for the judicial decision he has made.

A judicial decision can be checked and evaluated only in a procedural manner, there is no right to check a judicial decision and evaluate the judge's activities regarding its adoption - initiating legal responsibility of a judge in connection with his adoption of a judicial decision is an encroachment on his independence and inviolability.

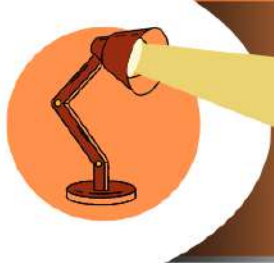
The protection of cases by judges when considering disciplinary cases is implemented by the High Council of Justice, passing a qualification assessment and a competition for positions in higher courts. Judges refer to the relevant laws, namely the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" and the Constitution of Ukraine regarding their immunity and independence.

Another important issue is international documents on justice, which establish the rule that a judge's decision should not be grounds for disciplinary action. However, they clearly state that a judge is responsible for making a judicial decision.

Analysis of the current legislation of Ukraine on judicial reform in the process of reform allows us to outline the prospects for the further development of the national judicial system and ways to improve it.

Keywords: Judge, justice, access to justice, international standards, judicial system, right to judicial protection, rule of law, human rights, responsibility of the judge.

Постановка проблеми. Самі судді не несуть відповідальність за свої рішення, якщо вони не вчинили злочин чи дисциплінарний проступок. Але є виключення за відповідальність у винесенні рішення, такі як умисні дії або недбалість.

Підкреслимо, що без незалежності судді не може бути правосуддя. Незалежність суддів, це невід’ємний елемент їхнього конституційного статусу, необхідна умова здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом, засіб забезпечення конституційного права людини на судовий захист. А гарантією незалежності судової влади, є забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі.

Тому потреба встановлення на найвищому нормативно-правому рівні гарантій незалежності судді та забезпечення їх на практиці не підлягає сумніву. Отже, правосуддя не може бути забезпечено за відсутності відповідальності судді.

Відповідальність судді покликана сприяти належному виконанню ним своїх професійних обов’язків, забезпечити справедливе судочинство, а отже й ефективну реалізацію права кожного на судовий захист.

Сама незалежність судді пов’язана з його відповідальністю. По суті незалежність судді та його відповідальність мають однакове функціональне призначення – забезпечення правосуддя.

Судді переважно зосереджують увагу лише на існуванні гарантій їхньої незалежності, вони впритул воліють не бачити свого обов’язку нести відповідальність за ухвалене судове рішення. І обґрунтовують це начебто існуючим абсолютним імунітетом судді від відповідальності за ухвалене ним судове рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Проблематика правосуддя, та відповідальність судді за ухвалене ним судове рішення завжди була у фокусі уваги вчених-правознавців. У різні періоди її дослідженням займалися такі вчені як: Л. Дубчак, В. Ладиченко, Н. Оніщенко, С. Погребняк, С. Рабінович, А. Селіванов, В. Тацій, тощо.

Мета статті є аналіз проблематики та доступ до відповідальності судді за ухвалене ним судове рішення, з’ясування його змісту та функціонального значення в державі.

Виклад основного матеріалу.

Світова практика демонструє різноманітність моделей судової реформи, які базуються на культурних, політичних та правових особливостях кожної країни. Однією з найбільш поширених моделей є англосаксонська, яка характеризується незалежністю судової влади, прецедентним правом і високим рівнем автономії суддів. Вона націлена на створення умов для швидкого та ефективного вирішення спорів, а також на гарантування рівності всіх перед законом [1].

Насамперед давайте розглянемо питання про притягнення судді до відповідальності. Підставою для притягнення до відповідальності є:

- Умисне порушення (ухвалення рішення з метою порушення закону, отримання вигоди);
- Тяжка недбалість (грубе порушення, що свідчить про професійну не придатність або недбалість).

У Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» детально описано наслідки за порушення та неправомірне винесення судового рішення суддею. Конституцією України статею 126 встановлено: «Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку» [2].

Також у статті 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів», зазначено недоторканність та імунітет судді. Крім того, стаття 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлює підстави дисциплінарної відповідальності судді, а саме: «скасування або зміна судового рішення не має наслідком дисциплінарну відповідальність судді, який брав участь у його ухваленні, крім випадків, коли скасоване або змінене рішення ухвалено внаслідок умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків».

Важливим питанням також є міжнародні документи з питань правосуддя які закріплюють правило про те, що ухвалення суддею рішення не повинно бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Але при цьому чітко констатують, що суддя несе відповідальність за ухвалення ним судового рішення.

Зазначимо, що у Висновку КРЄС № 27 (2024) про дисциплінарну відповідальність суддів від 6 грудня 2024 року вказується, що «рішення судді, включаючи тлумачення закону, оцінку фактів або зважування доказів, не повинно призводити до дисциплінарної відповідальності, за винятком випадків злого умислу, умисного невиконання обов'язків або серйозного проступку».

Отже, ні Конституція України, ні закони України, а також міжнародні документи у сфері правосуддя не передбачають абсолютного імунітету.

Згідно із законодавчим визначенням підстав дисциплінарної відповідальності судді суддя несе відповідальність за ухвалене ним рішення, якщо він таким судовим рішенням умисно або внаслідок недбалості, зокрема:

- незаконно відмовив в доступі до правосуддя або допустив інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду;
- не зазначив в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору;

• порушив засади рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Крім того, суддю, який брав участь в ухваленні судового рішення, може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження у разі умисного або внаслідок грубої недбалості допущення ним порушення прав людини і основоположних свобод або інше грубе порушення закону, що призвело до істотних негативних наслідків, а також у випадку скасування або зміни рішення, ухваленого суддею внаслідок умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків частина 1 та 2 стаття 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3].

Закон встановлює широкий для правового реагування на діяльність судді при здійсненні ним судочинства, передбачаючи можливість притягнення його до дисциплінарної відповідальності за умисне або внаслідок грубої недбалості допущення:

- 1) порушення прав людини і основоположних свобод;
- 2) іншого грубого порушення закону, що призвело до істотних негативних наслідків.

Висновки. Правосуддя в Україні та відповідальність судді за ухвалене ним судові рішення виступає не лише показником функціональної спроможності судової системи, а й критерієм ефективності всієї правової системи в цілому, демонструючи здатність держави поєднувати забезпечення національної безпеки з дотриманням фундаментальних правових цінностей. В цей період доступ до правосуддя зазнає суттєвих ускладнень, зумовлених як руйнуванням судової інфраструктури, так і порушення належного функціонування процесуальних механізмів. Також аналіз чинного законодавства України щодо судової реформи та визначення основних проблем та викликів у процесі реформування дозволяють окреслити перспективи подальшого розвитку національної судової системи та шляхи її вдосконалення.

Не заперечуючи потреби удосконалення законодавчого регулювання дисциплінарної відповідальності судді, слід зазначити, що прийняття таких новел у сукупності із недостатньо продуманими (чи навпаки – добре продуманими) змінами щодо підстав дисциплінарної відповідальності судді та процедури притягнення його до такої відповідальності призведе до очевидного дисбалансу заходів щодо забезпечення незалежності судді та його відповідальності. Можливо від реалізації таких змін виграє певне коло суддів, але у програші точно опиниться правосуддя.

Правосуддя потребує захисту не лише від зовнішніх, але й внутрішніх посягань, які виходять від самих суддів – тих, які при здійсненні судочинства умисно або внаслідок грубої недбалості, а інколи вочевидь свавільно порушують

закон. Особливо це стосується ухвалення судового рішення, яке, власне, і є актом правосуддя. Викладене дозволяє зробити низку висновків.

По-перше, закріплення на конституційному та законодавчому рівнях загального правила про те, що суддя не несе відповідальності за ухвалене ним судове рішення, є однією з основних гарантій незалежності суддів під час здійснення правосуддя.

По-друге, імунітет судді від відповідальності за ухвалене ним судове рішення не має абсолютного характеру.

По-третє, скасування або зміна судового рішення не є обов'язковою умовою для притягнення судді до відповідальності за його ухвалення. Водночас вони можуть мати своїм наслідком його відповідальність.

По-четверте, правове реагування на допущені суддею порушення закону при ухваленні судового рішення має бути забезпечено так само, як і гарантії його незалежності.

Література:

1. Кривицький, Ю. В. (2024). Теоретичні та практичні аспекти впливу судової правотворчості на судову реформу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 1(82), 89-97.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к /96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 23.01.2026 р.)

References:

1. Krivickij, Ju. V. (2024). Teoretichni ta praktichni aspekti vplivu sudovoї pravotvorchosti na sudovu reformu [Theoretical and practical aspects of the influence of judicial lawmaking on judicial reform]. *Naukovij visnik Uzhgorods'kogo nacional'nogo universitetu. Serija: Pravo - Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: Law*, 1(82), 89-97 [in Ukrainian].
2. Konstitucija Ukraїni [Constitution of Ukraine]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukraїni Ukraїni “Pro sudoustrij i status suddiv” [The Law of Ukraine “On the judiciary and the status of judges”]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 06.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.04.2026

